

ยันต์ ... ความพันผูกทางพุทธธรรม
ภาษา และ ศิลปะ

โดย อัญชลี กิบปินส์*

* นักวิชาการอิสระ

๐ บทคัดย่อ

หัวใจของพระพุทธศาสนา คือการมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานสำคัญ การที่คนเราจะสามารถรับประโยชน์สูงสุดจากพระพุทธศาสนาได้นั้น ก็คือ การศึกษาและนำพระธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ดี แม้ในหมู่ชนท่ามกลางพุทธศาสนิกชนนั้นก็มียุขยวนไม่น้อย เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ แต่ดำเนินชีวิตไปอย่างชนิดที่เลยไกลไปจากความเชื่อความศรัทธาในกรอบหลักพระพุทธรธรรม อาทิ ความเชื่อในเรื่อง สิ่งลี้ลับ สิ่งเหนือธรรมชาติ นับถือผีหรือการทรงเจ้า ซึ่งพาให้เลยไกลไปจากความเชื่อในหลักของเหตุปัจจัย แต่กลับหลุดไปสู่ความเชื่อที่เป็นความงมงาย ซึ่ง ลักษณะของความเชื่อความศรัทธาก็มีความแตกต่างไปคนละชั่ว ชั่วหนึ่งของ ความเชื่อโน้มเอียงไปทางความเชื่ออย่างงมงาย เช่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ กับอีกชั่วที่ตรงข้ามกันคือ ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีปัญญาคอยกำกับ ให้ตื่นรู้ หาเหตุผลในการที่จะปักใจเกิดความเชื่อหรือความศรัทธาในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งแต่ละชีวิตก็มักมีความเชื่อต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ มีผู้คนมากมายในสังคมวันนี้ที่ให้ความเลื่อมใสศรัทธาในอานุภาพของยันต์ต่าง ๆ เป็นการศรัทธาตามที่ถูกสอนและได้เห็น โดยไม่ทราบที่มา บอกได้ว่ามียันต์ ไร้เป็นเครื่องคุ้มครองให้ตนเอง รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย สร้างรัก สร้างเมตตา สร้างเสน่ห์ให้ผู้คนหลงใหล หรือไว้เรียกเงินเรียกทอง นำมาซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวย ทำมาค้าขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังมีอาจพบหลักฐานที่เป็นข้อพิพจน์ ได้ถึงอานุภาพต่าง ๆ เหล่านี้ว่าเป็นที่ประจักษ์ อีกทั้งยังขาดการบันทึก อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งในเอกสารที่เป็นที่ยอมรับได้ในวงกว้าง มีก็แต่เพียงการ บอกเล่าสืบต่อกันมาจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ในกลุ่มคนที่มีความเชื่อพ้องกัน หรือมีอยู่ในนิทาน นิยายที่เล่าขานต่อ ๆ กันมา และมักเป็นสิ่งที่ถูกกำกับไว้ด้วย คำว่า “ควรใช้วิจารณญาณ” หรือเป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคลเท่านั้น อานุภาพ แห่งยันต์ยังคงจำกัดไว้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น

ยันต์ที่พบส่วนมากจะลงไว้ด้วยอักษรขอมบาลี อักษรขอมโบราณ อักษร ธรรม์ล้านนา ตัวเลขไทยและ ตัวเลขโหร ซึ่งล้วนมีอักขระที่สื่อซ่อนเนื้อหาที่มีความเกี่ยวพันกับพุทธคัมภีร์จากพระไตรปิฎก จากนิทานชาดก เมื่อครั้งสมัย พุทธกาล และที่สำคัญอักขระบนยันต์ส่วนมากนั้นซ่อนนำขุมทรัพย์ทางปัญญา ที่มาจากข้อธรรมคำสอน ในพระพุทธานุศาสน์ หากพิจารณาจากคำนิยาม รากเหง้า ความหมายของคำว่า “ยันต์” นั้น จะหมายถึง เร็ว คล่อง ง่าย คือง่ายที่จะทำให้จำ ได้ง่าย ระลึกถึงได้ง่ายนำมาปฏิบัติใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งหมายถึงการถอดกล ยันต์จากอักขระที่ลงไว้นั่นเอง

อย่างไรก็ดี ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งหวังที่จะสะท้อนขอบเขตความรู้ เกี่ยวกับ “ยันต์” ในอีกมิติหนึ่งคือ สะท้อนมุมมองของยันต์ที่มีความพันผูก กับพระพุทธานุธรรม ซึ่งเป็นรากเหง้าดั้งเดิมของการเกิดขึ้นมีของยันต์ ทั้งจาก รากศัพท์เดิม และจากเนื้อหาที่ถูกหยิบยกและนำมาจัดจรรลงบนยันต์ เพื่อให้ เกิดความเข้าใจและได้รับประโยชน์ที่แท้จริงของยันต์ที่พันผูกกับพุทธานุธรรม และ สามารถได้รับอานุภาพจากยันต์อย่างสมบูรณ์ トラบเท่าที่ผู้เลื่อมใสศรัทธาใน ยันต์นั้น ๆ มีความรู้ความเข้าใจ ถอดกลความหมายที่ซ่อนสอนไว้อย่างได้อักขระ ย่อแต่ละตัวหรือเลขสูตรแต่ละช่องที่บันทึกไว้บนยันต์ นำยันต์มาเป็นเครื่องระลึก เครื่องเตือนสติ เครื่องชี้แนะวิธีปฏิบัติและดำเนินชีวิตไปในแต่ละวันอย่างถูกต้อง ตามครรลองธรรม เพราะวิถีความเชื่อที่พัฒนาขึ้นด้วยปัญญา จากความศรัทธา สู่อการปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง จะนำพาให้เราได้เกิดความรู้อย่างแตกฉานในหลัก พุทธานุธรรมมากยิ่งขึ้น และจักทำให้การคงอยู่ของยันต์ที่สืบมาแต่โบราณกาล จะยังคงอยู่เป็นเครื่องเตือนสติ เครื่องสร้างสติ เครื่องปลูกปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดในพระธรรม ดังที่ยันต์ถือกำเนิดมาแต่ดั้งเดิมที่พันผูกเข้ากับพุทธานุธรรม สร้างยันต์ขึ้นมาจากกุศลเจตนา ใช้ปัญญาสร้างกลั่นกรองคำสอนของพุทธศาสนา ที่ล้ำลึก สุขุมคัมภีร์ภาพ ส่งทอดต่อให้ผู้เฝ้าศึกษาได้ใช้สติและปัญญาอันชาญฉลาด เพื่อจะได้รับประโยชน์ที่แท้จริงที่สร้างสุข ปลอดภัยภัย จากอานุภาพแห่งยันต์ คุุคัมภีร์ที่มีอยู่คู่กายที่พร้อมนำมาศึกษาและปฏิบัติตาม บนมิติแห่งความศรัทธา ของวิถีผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบานได้สืบไป

◎ Abstract

The fundamental key of Buddhism is the Buddha Preaching or Dharma. However, people can only gain full benefits from this by practicing and leading their lives according to the Dharma. There are many Buddhists who live their own lives, believing in something beyond that Buddha Preaching, i.e. something supernatural and that which is beyond the Dharma. In an ever changing world where people feel less in control of what is going on around them, it is only natural that they desire to cling onto something that makes them feel more confident, stable and secure in life.

However, there is a distinction between having high fate and having high wisdom. A blind belief without being able to fully explain something has unfortunately become the core of what people understand talismans' to be. This article will seek to address this issue and at the same time-examine talisman connection with the Buddha Dharma.

Many people respect talisman, but are doing so in a way that they do not know the meaning behind and the essence of the talisman that they are showing so much reverence towards. Most people use them for protection from harm, evil, disease or general bad luck.

However, there is a general lack of empirical evidence proving that talismans can do the above as stated, and what we are left with are stories passed around by word of mouth and passed down by generations. The veracity of these claims can never be proven.

A talisman contains the Pali words and numbers that relate to the Buddha Canon and each talisman contains the treasure of

wisdom. Talisman from its roots of language means fast, easy and quick to be recalled.

In ancient times, the Dharma and other important chapters from the Buddha Canon were recorded in a shortened form using abbreviations and numbers. This allowed for the Canons to be recorded on a smaller space such as a small piece of cloth, allowing them to be carried easily. Thus, they were readily accessible. The abbreviations were such that the Canons could still be recalled and recited in full.

This article aims to give people a new perspective on talisman that is related back to their original purpose and to the Buddha Dharma. I hope that readers will understand that the real benefit of a talisman can only be unlocked by those who own it, only if they can understand and decode what is written within, take the meaning seriously and finally practice it in their everyday life.

I am optimistic that this article will encourage people to view talismans in a positive manner and hope that the knowledge of Buddhism contained within will lead those towards a deeper connection to Buddhism. I hope that talismans will be viewed in the right way and they will be preserved and used as originally intended that is as a short hand of the core teaching of the Buddha.

๐ บทนำ

“หัวใจของพระพุทธศาสนานั่นอยู่ที่พระธรรม คนที่จะรับผลประโยชน์จากพุทธศาสนาได้จะต้องปฏิบัติตามพระธรรม” ท่านหลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งจากหนังสือของท่านที่ชื่อว่า “พุทธานุภาพและจิตตานุภาพ” จากความเชื่อในคำสอนของพระบรมศาสดา หากศึกษาและพัฒนาไปสู่ความศรัทธาอย่างเปี่ยมปัญญา และถึงพร้อมด้วยการพิจารณาอย่างใช้หลักเหตุผล แล้วน้อมนำไปสู่การปฏิบัติก็จะสามารถยังประโยชน์และนำมาซึ่งผลแห่งการปฏิบัตินั้นได้ไม่น้อย

ชีวิตคนเราแม้จะมั่นคง เข้มแข็งสักเพียงใด ก็ยังได้ชื่อว่า มีอาจพັນภัยน้อยใหญ่มากมายที่ชีวิตจักต้องดำเนินไปพบ ด้วยหลักแห่งความจริงของชีวิตที่ว่า มีความไม่เที่ยง มีความแปรเปลี่ยนในทุกชีวิต การใช้ชีวิตอย่างไรเครื่องยึดเหนี่ยว หรือขาดแนวทางในการดำเนินชีวิต สักวันหนึ่งก็มักจะพบกับความล้มเหลวสงสัยว่าชีวิตเกิดมาเพื่ออะไร หรือบางครั้งก็อาจนำพาให้ต้องเซซัด โอนเอียงหลงทาง ขาดหลักไปได้ เปรียบเสมือนยามที่เรากำลังก้าวเดินขึ้นบันได บันไดที่ปลอดภัย แข็งแรงทนทาน ก็มักจะต้องสร้างเครื่องยึดเกาะเตรียมรอไว้ให้ถึงคราวเซซัดอ่อนแรงก้าวขึ้นไม่ไหว ก็พร้อมจะใช้เครื่องยึดเกาะประคองให้ดำเนินเดินขึ้นไปต่อได้ ฉะนั้นการมีเครื่องยึดเกาะยึดเหนี่ยวไว้ นับเป็นการดีดีกว่าการไร้เครื่องยึดเกาะแต่อย่างใดแน่นอน เช่นเดียวกันกับการมีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หลายๆ ชีวิตในสังคมปัจจุบัน มักจะแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจกันไป อย่างชนิดที่ต่างวิถีทาง ต่างความเชื่อ ต่างความเลื่อมใสศรัทธาต่างไปตามภูมิรัฐของแต่ละคนไป

การที่ต้องเอื้อนเอ่ยเกริ่นนำถึงเรื่องเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจนั้น ก็เป็นเพราะว่าหัวข้อเรื่องของบทความนี้ หมายหุ่ดจั่วหัวไว้ที่เรื่องของ “ยันต์” และเมื่อเอ่ยถึง “ยันต์” ก็เป็นที่แน่นอนว่า ผู้คนมากมายมักจะถูกเหนี่ยวโน้มเชื่อมโยงให้คิดถึงเรื่อง “ความเชื่อ” แม้อาจเลยมถึงอีกขั้วของความเชื่อคือ “ความมกมาย” โยงถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่สัมผัสได้เฉพาะบุคคล หรือการคิดโยงอย่างเด่นชัดถึงเรื่อง เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี “ยันต์กับความเชื่อ” เป็นสิ่งที่มีอยู่ควบคู่กันมาอย่างยาวนาน แต่ครั้งโบราณกาล การที่ “ยันต์” ต้องมาควบคู่กันกับ “ความเชื่อ” ก็เพราะเหตุแห่งการแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยว ทางจิตใจของผู้คนที่อาศัยความเชื่อเป็นแรงผลักดันให้ต้องมีไว้ ตั้งแต่ยามบ้านเมืองมีศึก ยามข้าวยากหมากแพง ยามโรคภัยไข้เจ็บแพร่ระบาด ยามโจรผู้ร้ายชุกชุม ซึ่งล้วนแต่คือยามที่ชีวิตของผู้คนที่ต้องเผชิญกับทุกข์ภัย โรคภัยและภัยอันตราย จนเป็นเหตุที่จะหาเครื่องคุ้มกัน ปกป้อง คุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ความศรัทธาในเรื่องของอานุภาพแห่งยันต์ที่สามารถเป็นที่พึ่งให้คลาดแคล้ว คุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายใดๆ และโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวงได้ อย่างไรก็ตามการมียันต์นั้นก็มิได้หมายความว่าเพื่อบิดเป่าสิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล หากแต่ยังหมายรวมถึงการมียันต์ไว้เพื่อให้เกิดคุณทางเมตตามหานิยม เป็นที่รักที่ชื่นชมของผู้คน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เรียกได้ว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หรือสิ่งที่มีอานุภาพที่สามารถให้กำลังใจ เกิดความอุ่นใจ มั่นใจได้

ทว่างานเขียนในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมุ่งสะท้อนขอบเขตความรู้เกี่ยวกับ “ยันต์” ในมิติของยันต์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธธรรมเป็นหลักใหญ่ จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของที่มาการเกิดยันต์ ลักษณะรูปแบบของยันต์ที่มีอยู่ การลงยันต์และหลักวิธีใช้อักขระ ตัวเลข ที่ปรากฏพบเห็นบนยันต์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธธรรมโดยตรง โดยอาศัยการลงยันต์ด้วยภาษาบาลีผ่านทั้งอักขระโบราณ อาทิ อักษรขอม เลขขอม อักษรธัมม์ล้านนารวมทั้งการใช้อักษรสมัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ตาม มีการนำมาจารหรือลงไว้ในวัสดุที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการลงยันต์บนผืนผ้า บนแผ่นไม้ เปลือกไม้ บนกะลามะพร้าว บนแผ่นวัสดุทอง แผ่นวัสดุเงิน บนแผ่นหินอ่อนหรือบนแผ่นศิลา บนเรือนร่างของมนุษย์ เนื้อประตู่หน้าต่างของบ้าน หรือบนยานพาหนะ โดยงานเขียนชิ้นนี้จะขอหยิบยกเฉพาะแต่ยันต์ที่เกี่ยวข้องกับที่ใช้ภาษาบาลีเกี่ยวข้องกับพระพุทธธรรม ไม่ว่าจะเป็นการลงยันต์โดยใช้เนื้อความย่อหรือที่เรียกกันว่า “หัวใจ” จากพุทธคาถา จากพระสูตร จากพระวินัย จากพระอภิธรรม

และจากพระปริตรต่าง ๆ ตลอดจนถึงคำสอนจากนิทานชาดกที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล นำมาวิเคราะห์ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น ถึงวิธีลงยันต์ กุศโลบายของการสร้างยันต์ รวมถึงอุปเท่ห์ของยันต์ในแขนงนี้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะประโยชน์ในวิถีของการสร้างความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักของการแสวงหาเหตุผลที่แจ่มแจ้ง และความเข้าใจในพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องปลุกศรัทธา และเกิดการตอกย้ำให้จำลึกถึงคำสอนนั้น แล้วสามารถนำพาให้ความเชื่อนั้นอยู่บนฐานของความเป็นเหตุเป็นผลนำความศรัทธานั้นเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ และน้อมนำพระพุทธรูปที่แผ่ไว้บนยันต์ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันตามแนวทางความเชื่อบนฐานแห่งพุทธธรรม

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนมุ่งหวังว่า จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับยันต์ในอีกมิติได้ ด้วยผู้เขียนศึกษาหลักวิธีการจารเสมียนการถอดรหัส เพื่อหาเหตุหาผล หาข้ออ้างอิงที่อยู่เบื้องหลังของความเชื่อ มาประมวลให้ความเชื่อมีเหตุมีผลขึ้นมา ใช่ว่าเชื่อตาม ๆ กันไป และมุ่งหมายให้เกิดมุมมองทางความเชื่อความศรัทธาที่มีปัญญาหรือตัวรู้กำกับอยู่ ด้วยหวังว่าจะทำให้การคงอยู่ของยันต์ที่เกี่ยวข้องทางพุทธธรรม จะยังเป็นสิ่งที่ควรสืบทอดไว้อย่างมีคุณค่าไม่เฉพาะต่อทางจิตใจ หากแต่ยังเป็นการสืบสานพุทธธรรมและภูมิปัญญาของบรรพชนที่คิดสร้างกันมาเป็นพุทธานุสติ เป็นธรรมานุสติ และเป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รักษาสืบมีไว้ต่อ ๆ กันไป สร้างประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตอย่างเกิดความเจริญทางปัญญา ควบคู่กันไปกับความเชื่อความศรัทธามากยิ่งขึ้น

๐ ความหมายแห่ง “ยันต์”

การเข้าใจรากศัพท์และความหมายของคำว่า “ยันต์” สามารถช่วยให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นว่า “ยันต์” แท้จริงแล้วคืออะไร มิติแห่งความเชื่อ และมุมมองในการศึกษาความเป็นมาเป็นไปของยันต์ก็จะเปลี่ยนไปตาม หากมอง

ข้ามความหมาย คำนิยาม หรือคำจำกัดความของคำว่า “ยันต์” ผู้อ่านส่วนใหญ่ก็มักจะจำกัดกรอบความคิดหรือมุมมองในข้อเขียนนี้ไปว่า หมายถึงไสยศาสตร์ล้วนๆ หรือหมายถึงความเชื่อที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ หรืออาจหมายรวมถึงความเชื่อที่มีอยู่เฉพาะในกลุ่มบุคคลที่สนใจและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเรื่องราวที่มักจะมีคำกำกับไว้ว่า ควรใช้วิจารณญาณในการอ่านซึ่งทิศทางของการรับรู้เรื่องยันต์ยังคงเป็นไปในทิศทางนี้จวบจนปัจจุบัน และจะยังคงถูกจำกัดหยุดอยู่ที่ความเชื่อ ความศรัทธาที่บอกต่อๆ กันมาเท่านั้น คนส่วนใหญ่เคารพนับถือ กลัวเกรง หรือศรัทธาหลาย ๆ สิ่งแบบตามๆ กัน ด้วยเหตุเพราะเป็นสิ่งที่ถูกบอกกล่าวเล่าต่อๆ กันมา แม้จะไม่เคยรู้ความหมายที่แท้จริง หรือไม่เคยทราบถึงเหตุปัจจัย หรือความหมายที่ซ่อนแฝงไว้ ว่าเพราะเหตุใดยันต์จึงเกิดอานุภาพดังที่เล่าขานสืบทอดกันมา ซึ่งก็ไม่ต่างกับความเชื่อในเรื่องของคาถาอาคม ด้วยเพราะข้อจำกัดในเอกสารทางวิชาการที่มีอยู่เกี่ยวกับยันต์ และการศึกษาค้นคว้าวิจัย หารอทย่อยเชื่อม ที่มาที่ไปของการเกิดขึ้นของยันต์จากโบราณกาลจวบจนปัจจุบัน

ยันต์ นับเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาและเรียนรู้อย่างลึกซึ้งแขนงหนึ่ง เนื่องจากมีความเกี่ยวพันทางพุทธธรรมอย่างเด่นชัด ซึ่งสื่อสะท้อนผ่านอักขระโบราณ และภาษาบาลีซึ่ง เป็นพุทธภาษา รวมถึงตัวเลขที่สอดคล้องกับเรื่องราว เนื้อหาจากคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธรศาสนา และลวดลายของภาพต่างๆ ที่ปรากฏในยันต์ ที่มีความเกี่ยวข้องทางพุทธศิลป์และพุทธประวัติ อักขระ ตัวเลขและลายภาพต่างๆ ที่ถูกคัดเลือกและคัดลอกมาจดจารลงบนผืนยันต์โดยมาก ล้วนมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับพุทธธรรม และเรื่องราวคำสอนในพระพุทธรศาสนา

ความหมายของคำว่า “ยันต์” จากพจนานุกรมของ อาจารย์เปลื้อง ณ นคร บัญญัติไว้ว่า “ยันต์ แปลว่า เร็ว คล่อง ง่าย โบราณจารย์ต้องการให้คนนำข้อธรรมติดตัวไปปฏิบัติคล่องแคล่วและจำได้ง่ายๆ จึงใช้วิธีย่อโดยถอดเอาอักขระที่เป็นหลักในข้อความหนึ่งๆ ออกมาเขียนลงในแผ่นผ้าหรืออย่างอื่น ในขณะที่เขียนยันต์อาจารย์ก็บิกรรรม” ในความหมายตามพจนานุกรมฉบับนี้

ยังระบุด้วยอีกว่า “ยันต์ หมายถึงลายเขียนเพื่อให้ขลัง” หากจะพิจารณาจากความหมายที่ถูกจำกัดความขึ้นนี้ คำว่า “ขลัง” มักจะปรากฏอยู่ในสิ่งที่พิเศษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีแรง มีอำนาจ ที่อาจบันดาลให้เป็นไปตามแรงอธิษฐานหรือตามความประสงค์และมักเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูป

อีกคำนิยามของคำว่า “ยันต์” ที่พบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ “ยันต์ หมายถึง ตารางหรือลายเส้น เป็นตัวเลข อักษรหรือรูปภาพที่เขียน ลึก หรือ แกะสลักลงบนแผ่นผ้า เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้า ๕ พระองค์ เรียกเสื้อ หรือ ผ้า เป็นต้น ที่มีลวดลายเช่นนั้นว่า เสื้อยันต์ ผ้ายันต์ เรียกกิจการที่ทำเช่นนั้นว่า ลงเลข ลงยันต์” ซึ่งเป็นการนิยามโดยยึดหลักของลักษณะทางรูปทรงที่ปรากฏหรือรูปแบบที่พบอยู่ของยันต์

จากคำนิยาม และความหมายของคำว่า “ยันต์” ที่พบในหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการ ทำให้พบว่า การให้คำจำกัดความเป็นไปตามลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏพบของยันต์ อย่างไรก็ดี ความหมายแห่ง “ยันต์” จากพจนานุกรม แปลไทย-ไทย ของ อาจารย์เปลื้อง ณ นคร ส่องสะท้อนการศึกษาวิจัยของผู้เขียนบทความฉบับนี้ โดยอาศัยมุมมองของความหมายที่ว่า “ยันต์ แปลว่า เร็ว คล่อง ง่าย” และการถอดความตามบริบทที่ว่า โบราณจารย์ต้องการให้คนนำข้อธรรมติดตัวไปปฏิบัติและจำได้ง่ายๆ ผ่านตัวย่อ ผ่านรหัสตัวเลขที่สามารถใช้อธิบายแทนความหมายและใช้อธิบายบอกได้ด้วยอักษร ทั้งนี้เนื่องจากยันต์โดยมากนั้น มักมีพื้นที่จำกัด มีขนาดเล็ก จำกัดอยู่ในตารางในรูปทรงที่คล้ายเคียง พระธาตุเจดีย์ หรือรูปทรงสามเหลี่ยมที่มีมิติ คล้ายเคียงรูปทรงพระวรกายของพระพุทธเจ้า การจะบรรจุข้อความยาวๆ หรือสาธยายพละนาฏาของพระพุทธองค์ที่มีอยู่มากล้นในพื้นที่จำกัดก็เป็นการยากยิ่ง จึงต้องอาศัยการเข้ารหัสใช้ตัวย่อ หรือตัวเลขที่ผู้ศีกษาลึกซึ้งจะสามารถเข้าใจได้ว่าแต่ละคำย่อ แต่ละตัวเลขในยันต์นั้นๆ แทนคำ หรือข้อความจากคาถาบทเต็มๆ ว่าอะไร และมีความหมายหมายถึงอะไร ซึ่งหากพิจารณาถึงข้อธรรมที่หมายถึง พระพุทธรธรรมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้นก็มิอยู่ด้วยกันถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ การจะจดจำได้อย่าง

ถูกต้องครบถ้วนแม่นยำ ย่อมต้องอาศัยหลักวิธีเฉพาะ และหลักวิธีที่มักใช้ได้ผล ก็คือ การใช้คำย่อ ย่อเฉพาะอักษรหน้า หรือย่อเฉพาะคำขึ้นต้นของแต่ละบทคาถา ซึ่งพบส่วนมากในการเขียนด้วยอักษรขอมโบราณ เนื่องจากอักษรขอมโบราณนั้นมีลักษณะพิเศษทางด้านภาษา สามารถเขียนเพียงหนึ่งตัวอักษร ก็สามารถออกเสียงพร้อมสระได้ อย่างเช่น คำว่า “นะ” ในอักษรไทย หากจะเขียนให้อ่านออกเสียงว่า “นะ” ก็จะต้องเขียนตัวอักษร “น” และตามด้วย “สระอะ” ควบคู่ทุกครั้ง หากแต่อักษรขอมโบราณสามารถเขียนเพียงอักษร “น” ก็สามารถอ่านออกเสียงว่า นะ ได้ ซึ่งอักษรขอมนั้นก็ปรากฏมีใช้มายาวนานก่อนการเกิดของอักษรไทย และอักษรโรมันล้านนา ซึ่งลักษณะพิเศษของอักษรขอมโบราณนั้น มีปรากฏตามมาในอักษรมอญ อักษรพม่า และอักษรโรมันล้านนา ที่ใช้กันทางภาคเหนือของไทยตั้งแต่เมื่อครั้ง ๗๐๐ กว่าปีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การเกิดขึ้นของอักษรมอญโบราณ อักษรพม่าและอักษรโรมันล้านนานั้น มีรากเหง้ากำเนิดจากภาษาบาลี และภาษาขอมบาลีสืบตามกันมา ด้วยเหตุนี้เราจึงมักพบว่าคาถาและพุทธธรรมต่าง ๆ มักถูกบันทึกจดจารด้วยอักษรขอม อักษรมอญ อักษรพม่า และอักษรล้านนา ทำให้อักษรเหล่านี้เป็นที่นับถือกันว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ เพราะใช้จดจารพุทธคาถาในสมัยโบราณ จึงพบได้ว่าโบราณจารย์จะใช้วิธีจดบันทึกตำราเวทมนต์และจารึกคาถาลงไว้บนยันต์ต่าง ๆ ไว้ เป็นเสมือนตำราให้ผู้ที่จะศึกษาด้านคาถาต่าง ๆ อ่านจากยันต์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยผู้ศึกษานั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในอักษรขอม

นอกจากนี้การทดแทนด้วยตัวเลข หรือการจดจำอักษรย่อควบคู่กับตัวเลข ยังมีลักษณะและแนวทางเหมือนวิธีเขียนและจำของคนจีนโบราณในเรื่องการเรียนเกี่ยวกับหลักตัวเลขปากัว (BaKuo Number) ที่ย่อความหมายเอาไว้ในตัวเลข ๑ ถึง ๙

โดยสรุป การศึกษาคำนิยามของคำว่า “ยันต์” เป็นแนวทางที่ใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ความพันผูกทางพุทธธรรม อักษรโบราณ และศิลปะ ลวดลายบนยันต์ได้เป็นอย่างดี

๑ จุดกำเนิดและที่มาแห่ง “ยันต์” ที่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรม

จุดกำเนิดและที่มาของยันต์ ไม่มีปรากฏหรือบันทึกเป็นหลักฐานที่ระบุอย่างชัดเจนว่า เกิดขึ้นเมื่อใด ไม่ปรากฏที่มาอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงลักษณะของอักษรหรืออักขระ ที่ปรากฏใช้ในการลงยันต์นั้น มักพบได้ว่าเป็น อักษรขอมโบราณและอักษรขอม บาลีเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจะสรุปไปว่า ยันต์เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของอักษรขอมโบราณเมื่อครั้งพุทธศักราช ๑๔๐๐ ก็อาจเป็นการตั้งอีกข้อสันนิษฐานได้ หากพิจารณาถึงหลักฐานทางวรรณคดีของไทย ที่กล่าวถึงยันต์ของไทยในสมัยโบราณ จากบทเสภาในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนปลุกกุมารทอง และตอนขุนแผนแก้พระท่ายน้ำ ที่ยกมาตามลำดับ ก็น่าจะเป็นอีกข้อสันนิษฐานของการเกิดขึ้นของยันต์แต่ครั้งสมัยอยุธยาตอนต้นก็เป็นได้ ถึงแม้ว่าลักษณะของยันต์ที่เอ่ยถึงในวรรณคดี มักจะเป็นยันต์ที่มีคาถาด้านอิทธิฤทธิ์ ด้านคงกระพันชาตรี เรียกว่าเรียกลม เรียกฝนได้ เรียกว่าเป็นสายฤทธิ์ เหนือธรรมชาติ เหนือคำอธิบายเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่น่าสังเกตก็คือว่า ในบทเสภาตอนขุนแผนแก้พระท่ายน้ำ ได้มีการเอ่ยถึงการสักยันต์ของแม่ทัพเมืองเชียงใหม่ มีการสักยันต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระพุทธเจ้า คือการสักยันต์พระโมคคัลลานะไว้กลางอก ซึ่งพระโมคคัลลานะนั้น คืออัครสาวกของพระพุทธเจ้าผู้เป็นเลิศทางฤทธิ์ และสักยันต์พระภควัมปิปางปิดตาไว้กลางหลัง พระภควัมปิปางปิดตา หรือพระภควัมปิตีก็คือ พระกัจจายณะ ผู้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นหนึ่งใน ๘๐ พระอรหันต์ผู้เป็นเอตทัคคะในทางเป็นผู้อธิบายความย่อให้พิสดาร และเป็นผู้ที่มีรูปงามเป็นที่รักใคร่ของผู้คนที่ได้พบเห็น

“วางยามเปิดลักแล้วชักชุด

เอาไม้ชัยพฤษ์พระยา

ยันต์นารายณ์ แผลงฤทธิ์ปิดศีรษะ

ยันต์นารายณ์ฉีกอกปกปิดกลาง

ตีเหล็กไฟจุดเทียนขึ้นแดงว่า

ปึกเป็นขาพาดกันกุมารวาง

เอายันต์ราชะปะพื้นล่าง

ลงยันต์นางพระธรณีที่พื้นดิน

เอาไม่รักปักเสาชั้นสี่ทิศ	ยันต์ปิดปักทรงวงสายสิญจน์
ลงเพดานยันต์ สังวาลอัมมรินทร์	ก็พร้อมสิ้นในตำราถูกทำทาง
เอาไม่มะริดกันเกราเถากันภัย	ก่อชุดจุดไฟใส่พื้นล่าง
ตั้งจิตสนิทได้ไ้ที่ทาง	ภาวนานั่งอย่างกุมารทอง”

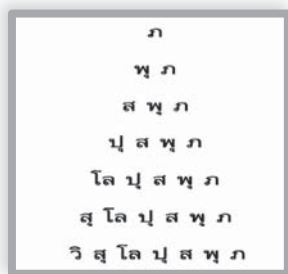
(ที่มา : บทเสภาในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนปลุกกุมารทอง)

“...กรงกาพทพิใหญ่ยกไว้ก่อน	กล่าวถึงทัพอัศวตรีเพชรกล้า
อันแม่ทัพคนนี้มีศักดิ์ดา	อยู่คงสาตราวิชาดี
แขนขวาสักรงเป็นองค์นารายณ์	แขนซ้ายสักขาคเป็นราชสีห์
ขาขวามือกักพยัคฆ์	ขาซ้ายสักหมีมีกำลัง
สักอุระรูปพระโมคคัลลาน์	ภควัมปิดตานันสักหลัง
สีข้างสักอักขระนะจ้งจ้ง	ศิระฝังพลอยนิลเม็ดจินดา...”

(ที่มา : บทเสภาในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนแก้พระท่ายน้ำ)

จากบทเสภาในวรรณคดีขุนช้างขุนแผนที่ยกมาอ้างอิงข้างต้น สามารถบ่งชี้ถึงการเกิดขึ้น หรือการมีอยู่ของการลงยันต์ การสักยันต์ ตั้งแต่เมื่อสมัยอยุธยาตอนต้น อีกทั้งมีหลักฐานของการเกิดขึ้นและมีอยู่ของยันต์ที่สักบนเรือนกายของแม่ทัพคนสำคัญของเจ้าเมืองเชียงใหม่ คือ แสนตรีเพชรกล้า ที่บ่งบอกถึงยันต์ในสมัยล้านนาในห้วงเวลาเดียวกับสมัยอยุธยาตอนต้นอย่างชัดเจน ซึ่งผสมผสานทั้งความเชื่อทางพราหมณ์และฮินดู จาการอัยสักรขององค์นารายณ์ และความเชื่อและความเกี่ยวพันทางพระพุทธศาสนาผ่านรอยสักของพระอัศวกผู้เป็นเลิศทางด้านฤทธิ์อย่างรอยสักรูปพระโมคคัลลานะและรอยสักพระภควัมปติ หรือพระกัจจายณะ พระพุทธสาวกผู้เป็นเอตทัคคะ คือผู้ยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ ซึ่งท่านเป็นเลิศทางการอธิบายความย่อให้พิสดาร จากเรื่องราวในพระพุทธรประวัติ พระภควัมปติ อัศวสาวกของพระพุทธเจ้าผู้บรรลุนิพพานคือ วิชชาสาม เชี่ยวชาญอุทธรวิวิธี วิปัสสนากรรมฐาน และใช้ฤทธิ์ห้ามกระแสน้ำได้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบริบทที่ปรากฏของการลงยันต์พระภควัมปติ คงมาจากความเลื่อมใสในด้านฤทธิ์มากกว่าด้านความเป็นเอตทัคคะของท่าน แม้กระนั้นยังพบอย่างแพร่หลายเกี่ยวกับยันต์ภควัมปิตตา ที่นิยมนำมาใช้ตามมิตี ความเชื่อด้านโชคลาภ ซึ่งเหตุแห่งที่มาหรือเบื้องหลังของความเชื่อคงจะมาจากประวัติของท่านภควัมปติ ที่ก่อนอุปสมบทนั้น คือหนึ่งในมหาเศรษฐีในสมัยพุทธกาล ผู้ได้ฟังธรรมและเกิดความเลื่อมใสในธรรมของพระพุทธองค์จึงอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาจนเป็นเอตทัคคะ คือเป็นเลิศด้านอินทริยสังวร คือผู้มีควมสำรวมระวังทั้งภายในและภายนอก อีกทั้งเป็นผู้มีวรกายงดงามละม้ายคล้ายพระพุทธศาสดา ซึ่งความงามนั้นเป็นที่รักและที่ชื่นชมของทั้งหมู่เทพยดาและมนุษย์ด้วยกันเอง จนเป็นที่เข้าใจผิดคิดว่าพระภควัมปติคือพระพุทธศาสดา จึงเป็นเหตุให้ท่านนั่งปิดพระพักตร์ อธิษฐานเนรมิตวรกายให้อ้วนท้วม ตรงข้ามกับสิริโฉมเดิมที่งดงาม ด้วยเหตุนี้กระมัง ที่เป็นเหตุให้เกิดยันต์พระภควัมปติที่นำมาทางในทางคุณิเศษแห่งลาภ และเมตตามหานิยม นอกเหนือจากด้านฤทธิ์และอิทธิวิธี หรืออาจจะมองอีกนัยหนึ่งก็คือไม่ได้มีการพิจารณาความหมายลึกซึ้งเกี่ยวพันกันเลย เพียงแต่หยิบยกมาเป็นยันต์เพียงเพราะท่านคือหนึ่งในอัครสาวกผู้เป็นเลิศ มีอิทธิฤทธิ์

อีกมิตีที่มีข้อมูลความเป็นมาที่น่าสนใจ ก็คือการถือกำเนิดของยันต์ตัวเลขของไทยและจีนโบราณที่สอดคล้องหรือเหมือนกันโดยสิ้นเชิง คือยันต์จัตรูของไทยกับยันต์เต๋า ที่มักมีประกอบบนยันต์ ๘ ทิศจากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงของท่านเล่าจี หรือเครื่องรางที่ใช้กันแพร่หลายในลัทธิเต๋าที่รวมตำแหน่ง ผังธาตุทั้งห้า เทพทั้งสี่ และดาว ๙ ยุค ที่บอกถึงตำแหน่งที่มีอิทธิพลส่งเสริมชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ อาทิ อาชีพ ความรัก ความมั่งคั่ง การศึกษา ผู้อุปการะ ชื่อเสียง สุขภาพ ครอบครัว ลูกหลาน ซึ่งผังยันต์เต๋าที่พบในคัมภีร์เต๋าของจีนนั้นมีมายาวนาน และมักใช้เป็นเครื่องกำกับแนะแนวทางชีวิตมนุษย์กับการตั้งที่อยู่อาศัย

หรือที่รู้จักกันในศาสตร์ของฮวงจุ้ยนั่นเอง ซึ่งจะเป็นยันต์เก้าช่อง โดยมีที่มาตามคัมภีร์จิ้นคือ มาจากจุดบนกระดองหลังเต่าเก้าจุด คือเป็นตารางเก้าช่อง และมีตัวเลข ๑ ถึง ๙ กำกับอยู่ การจัดวางตัวเลขนั้นจะวางจากแถวบนจากซ้ายไปขวาคือ เลข ๔ ๙ ๒ แถวกลางจากซ้ายไปขวาคือ เลข ๓ ๕ ๗ และแถวล่างสุดจากซ้ายไปขวาคือ ๘ ๑ ๖ และเมื่อวางในตารางยันต์ สามารถจะนำตัวเลขสามตัวที่วางตรงกัน บวกรวมกันจากทิศทั้งแปด กล่าวคือ จากซ้ายไปขวา จากบนลงล่าง จากทะแยงซ้ายบนลงมาขวา หรือทะแยงขวาบนลงมาซ้าย ก็ล้วนแล้วจะบวกรวมกันได้จำนวนที่เท่ากันคือ ๑๕ หลักการบวกรวมเลขนี้ มีได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ฝ่งไทย หากแต่มีอธิบายไว้ในคัมภีร์ของจิ้น โดยเลข ๑๕ นั้นหมายถึงจำนวนวันที่จะมีพระจันทร์ดวงใหม่ปรากฏขึ้น คือนับจากขึ้น ๑ ค่ำ ไปถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ ได้จำนวนเท่ากับ ๑๕ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนในปัจจุบันที่ยังคงสืบทอดการใช้ปฏิทินทางจันทรคติ

การศึกษาเรื่องที่มาของยันต์ จึงเป็นการยากที่จะระบุชัดเจนลงไปว่าแต่ละยันต์มีเกิดขึ้นมาเมื่อใด หากแต่สามารถบ่งชี้ได้ว่า ยันต์เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในเชื้อชาติและลัทธิหรือศาสนาใดบ้าง ใครมาก่อนใครก็ยังไม่หาหลักฐานยากอยู่พอสมควร อาทิ ที่มาของ **ยันต์ มะ อะ อุ** ที่มีหลักฐานค้นพบจากข้อความจารึกด้วยอักษรขอมในแผ่นทองคำที่จังหวัดสุโขทัย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ระบุว่า คำว่า **มะ อะ อุ** นั้นปรากฏอยู่ในคาถาหัวใจพระสูตร ซึ่งอาจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณได้อธิบายว่า เป็นอักษรย่อที่หมายถึง พระเจ้าทั้งสามของศาสนาพราหมณ์ คือ มะ แทนพระพรหม อะ แทนพระศิวะ และ อุ แทน พระวิษณุ หรือตรีมูรติ ซึ่งเป็นการเขียนแบบปฏิโลม เมื่อเขียนเรียงใหม่ว่า อุ อะ มะ ก็จะแทนเสียงคำขึ้นต้นนำบทสวด ที่หมายถึงพระนพป้อม คือ คำว่า โอม เพราะ อุ+อะ เมื่อออกเสียงควบคู่กันจะเป็นเสียง โอ และตามด้วย มะ ก็จึงเป็น เสียง โอม ที่นิยมใช้ขึ้นต้นบทพินัยบทสวดคาถาต่าง ๆ ของศาสนาพราหมณ์ ในทางสายของพระพุทธศาสนานั้น เรามักเห็นยันต์ มะ อะ อุ หรือ อุ อะ มะ หรือ อะ มะ อุ ที่เขียนเรียงสลับกันไป ปรากฏบนด้านหลังของพระเครื่อง และบนยอดของยันต์ต่างๆ

มากมาย ซึ่งจากการค้นคว้าในบทสวด หรือพระพุทธรูปต่าง ๆ ก็พบว่า มีการกล่าวอ้างถึงความหมายที่แฝงกลไว้แตกต่างกันออกไป โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ อะ อุ มะ ปรากฏอยู่ในบทสวดที่ชื่อว่า “นโมการะอัญฐะกะ” หรือที่มักเรียกกันว่า นะโม ๘ บท เพราะขึ้นต้นด้วยนะโมถึงแปดครั้ง ซึ่งเป็นคาถาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เพื่อใช้ในมงคลพิธี โดยมักจะปรากฏต่อจากบท นะมะการะสิทธิคาถา หรือ บทสัมพุทโธ ในที่นี้จะขอยกบทสวด นโมการะอัญฐะกะคาถาขึ้นมา เพื่อถอดดกลยันต์ อะ อุ มะ ที่ได้มีการกล่าวอ้างถึงไว้จากหลายข้อเขียนของผู้รู้นี้

นะโม อะระหะโต สัมมา

สัมพุทฺธสฺส มะเหสีโน

นะโม อุตตะมะธัมมัสสะ

สวากขาตสฺสเอเว เตนิระ

นะโม มะหาสังฆัสสะปิ

วิสุทฺธะสีละทิกฺกุสิโน

นะโม โอมายะยารัทธัสสะ

ระตะนัตถยัสสะ สาธุกัง

นะโม โอมะกาตีสัสสะ

ตัสสะ วัตถุตถยัสสะปิ

นะโม การัปปะภาเวนะ

วิคัจฉันตุ อุปัททะวา

นะโม การานุกาเวนะ

สุวัตถิ โหตุ สัพพะทา

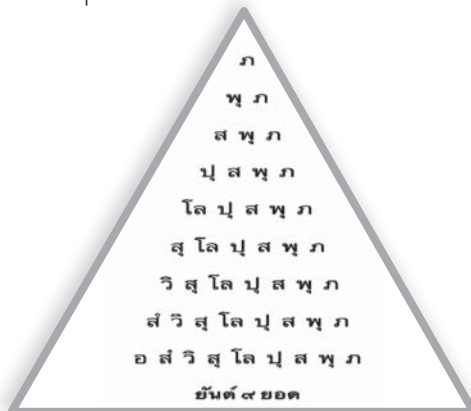
นะโม การัสสะ เตเชนะ

วิริมิหิ โหมิ เตชะวา.

หากจะถอดดกลยันต์ที่มาจากคาถาบทนี้ก็สามารถอธิบายแจ่มแจ้งได้ว่า อะ อุ มะ นั้น มาจากบทนะโมสามบทแรก หมายถึงหัวใจแห่งคุณพระรัตนตรัย “อะ” คือคำย่อของบทที่ว่า อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธสฺส มะเหสีโน อันหมายถึง พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง “อุ” มาจากบทที่ว่า อุตตะมะธัมมัสสะ สวากขาตสฺสเอเว เตนิระ อันหมายถึง พระธรรมอันสูงสุด อันบริบูรณ์ เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว และ “มะ” มาจากบทที่ว่า มะหาสังฆัสสะปิ วิสุทฺธะสีละทิกฺกุสิโน อันหมายถึง พระสงฆ์หมู่ใหญ่ ผู้มีศีล และทิกฺกุอันบริสุทธิ์ และบทต่อมายังได้กล่าวไว้อีกว่า การนอบน้อมแด่พระรัตนตรัย

ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “อะ” “อุ” “มะ” (รวมกันออกเสียงว่า โอม) เป็นการดี คือนะโม โอมาตยารัทธัสสะ ระตะนัตตยัสสะ สารุกัง

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นนักบวช ณ เมืองพาราณสี ซึ่งเป็นเมืองที่มีชาววรรณะพราหมณ์ของศาสนาฮินดูอยู่จำนวนไม่น้อย ได้กล่าวถึงว่า ที่กาลิพาหุรัดของพราหมณ์นั้น ก็มักจะพบอักขระที่จารลงไว้ว่า อุ อะ มะ อย่างไรก็ดีในข้อเขียนของบทความนี้ ขอบเขตของการศึกษาจำกัดอยู่ที่ยันต์กับความพันผูกทางพุทธธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของยันต์ที่เข้ามาปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธ อันเป็นวัตถุเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หากแต่ว่าในอันที่จริงแล้ว ยันต์นั้นคือสิ่งที่ใช้บันทึกจดจารคัมภีร์แบบย่อความ เพื่อให้เกิดการจดจำได้ง่าย ฉะนั้นการเข้าใจถึงที่มาแห่งอักขระ และถอดกลยันต์ออกมาได้ และสามารถเข้าใจได้ว่า คืออักขระย่อจากพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม หรือจากคาถานิทานชาดกเรื่องใด และคาถานั้นๆ ความรวมมีความหมายว่าอย่างไร ผู้บูชาหรือมียันต์นั้นไว้ก็จะได้ซาบซึ้งถึงหัวใจคำสอน หรือคำเตือนสติอย่างมีพุทธธรรมนำทาง อันจะทำให้ยันต์นั้นเกิดประโยชน์ที่บริบูรณ์ และเกิดความศักดิ์สิทธิ์อย่างที่เป็นเหตุเป็นผล ทำให้ชีวิตคนเรานั้นดำเนินไปหรืออยู่คู่กับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างปัญญาควบคู่ การคงอยู่ของพุทธธรรมและการโน้มนำพุทธธรรมคำสอนที่ย่นย่อไว้มามีปฏิบัติก็จะนำมาซึ่งประโยชน์และได้รับผลแห่งคำสอนนั้นๆ

ลักษณะรูปทรงและลักษณะของยันต์ที่ปรากฏที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปที่พบอย่างแพร่หลายคือยันต์ที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม ที่มีลักษณะคล้ายเคียงกับงานพุทธศิลป์ คือ พระพุทธรูปปางสมาธิ คือ เป็นลักษณะรูปทรงกลมมน เรียงซ้อนกันลงมาจากเล็ก กลาง ใหญ่ ส่วนเล็กข้างบน มีรูปทรงคล้ายพระเกตุของพระพุทธเจ้า ส่วนกลางแทนพระวรกายและส่วนล่างคือส่วนของพระเพลาและฐาน โดยจะพบว่ามักมีการลงอักขระ “มะ อะ อุ” หรือ “อะ อุ มะ” ในแต่ละชั้นลดหลั่นกันลงมา อนึ่งยันต์ที่พบที่มีอักขระเกี่ยวข้องกับพุทธธรรมอีกลักษณะหนึ่งคือ ลักษณะรูปทรงเจดีย์เก้ายอด ที่พบในยันต์ ๙ ยอด โดยลงอักขระย่อจากคาถาหัวใจนพคุณ คือ บทสรรเสริญพระพุทธรูป ๙ ประการ ที่ปรากฏในบทสวดบทแรกของบทอิติปิโส คือการยกเอาอักขระแรกของแต่ละวรรคในบทสวดนำมาลงจารบนยันต์ โดยบรรทัดล่างสุดจะลงอักขระไว้ ๙ ตัวตามลำดับดังนี้ **อ ส วิ สุ โล ปุ ส พุ ภา** ซึ่งแต่ละอักขระคือตัวย่อของบทสวดที่สามารถจำแนกออกได้ดังนี้คือ

อ อรหัง
 ส สัมมาสัมพุทโธ
 วิ วิชชาจรรณสัมปันโน
 สุ สุขโต
 โล โลกวิทู อนุตตโร
 ปุ ปุริสทัมมสารถิ
 ส สัตถาเทวมานุสสานัง
 พุ พุทโธ
 ภา ภาควา

โดยจะลงอักขระลดหลั่นขึ้นไปจนครบ ๙ ยอด และเหลือเพียงอักขระ ภา บนยอดสุด

ยันต์ ๙ ช่อง ยันต์ลักษณะนี้เป็นลักษณะยันต์ที่มักพบแพร่หลายเช่นกัน ในส่วนที่เป็นยันต์ที่มีการหีบยกอักขระและเลขสูตรต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเวลานั้น พอจะรวบรวมได้ดังนี้ คือ ยันต์พระปาฏิโมกข์ หรือยันต์พระวินัยปิฎก ซึ่งเป็นการลงยันต์โดยใช้เลขสูตร ลักษณะการลงเลข สูตรนั้น นำมาจากเลขสูตรในพระปาฏิโมกข์ คือ ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนินย ๒ นิสสัคคีย์ ๓๐ ปาฐิตี ๙๒ ปาฏิทาสนียะ ๔ เสนิยะ ๗๕ อธิกรสมก ๗ โดยลงเลขแปดตัวจากพระปาฏิโมกข์ตามกลตาม้าหมากรุก เริ่มจากมุมล่างขวา หมุนตามเข็มนาฬิกา ๒ รอบ ช่องตรงกลางใจยันต์จะเป็นลักษณะพระพุทธรูป วงกลมและสี่เหลี่ยมผืนผ้าขอบมนลดหลั่นลงมาสองชั้น ลงอักขระสีทึบ จากมุมบนซ้ายไปมุมล่างขวา จากนั้นมุมบนขวาไปมุมล่างซ้ายตามลำดับ ถอดเป็นอักขระไทยได้ว่า อา ปา บ ติ หรือบางยันต์ก็พบใช้อักขระตรงกลางยันต์ว่า อา ปา ม ติ ซึ่งน่าจะมาจากหัวใจพระวินัย ๕ คือ อา (คัมภีร์อาทิกรรม) ปา (คัมภีร์ปาจิตติย) มะ (คัมภีร์มหาวรรค) จุ (คัมภีร์จุลวรรค) และ ปะ (คัมภีร์ปริวารวรรค)

ยันต์พระปาฏิโมกข์หรือยันต์พระวินัยนี้ นับได้ว่าเป็นคัมภีร์ฉบับย่อที่ช่วยให้เกิดการระลึกถึงพระวินัยที่มีอยู่ ๒๒๗ ข้อ อันเป็นศีลหรือข้อห้ามปฏิบัติของ พระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา อุปเทห์แห่งยันต์นี้ดั้งเดิมจึงเป็นคัมภีร์ฉบับย่อ อย่างดี ที่ช่วยในการจดจำข้อความสำคัญในการครองตนของพระภิกษุ หากแต่ ในสมัยต่อ ๆ มามีระบุในหนังสือตำราที่รวบรวมเรื่องราวของยันต์ไว้ ได้ระบุ เพียงว่า ยันต์พระปาฏิโมกข์นี้เป็นยันต์ที่ให้คุณด้านคงกระพันชาตรี คลาดแคล้ว ป้องกันสารพัดอาวุธ คงทน ซึ่งในเรื่องของความเชื่อนี้ ผู้เขียนขอละไว้ ขอมุ่ง ประเด็นที่การถอดกลยันต์ เพื่อเป็นการสร้างให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับที่มา ของเลขสูตรในตารางยันต์พระปาฏิโมกข์นี้อย่างแจ่มแจ้ง เพื่อแสดงให้เห็นว่า คาถาในยันต์นั้นเกิดจากความศรัทธาในพละนาฏภาพของพุทธธรรมเป็นฐาน และ น้อมนำมาจดจารลงไว้ให้พกพาติดตัว นำมาใช้เป็นเครื่องมือศึกษาและเตือนสติ

ตนเอง ดูจะป้องกันได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว ซึ่งอันที่จริงแล้ว หากพระภิกษุผู้พกพายันต์ชนิดนี้ ด้วยจิตเจตนาเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องเตือนตน ให้มีพระวินัยครองกาย ความคงกระพันในเพศบรรพชิตก็สามารถดำรงอยู่ได้

การลงยันต์ด้วยเลขสูตร หรือเลขยันต์ ยังมีอีกลักษณะที่พบจากข้อ อ้างอิงในบทความจากอาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ (www.saksitsart.com) ที่ถอดกลยันต์ คือ การใช้ตัวเลขทดแทนอักขระ โดยนับจำนวนค่าของอักขระที่จะลงในหนึ่ง ช่องตาราง จากนั้นก็ใช้ตัวเลขลงแทน เรียกว่า เลขยันต์ อาทิ ๑ แทนคำว่า มิ ๒ แทนคำว่า พุทฺโธ หรือเลข ๖ แทนคำว่า อิสฺวาสุ สฺสุวาอิ เป็นต้น ซึ่งการนับค่า จากบทความมีความสำคัญในการแต่งคำฉันท์ตามฉันทลักษณ์บาลี ดังจะเห็น ได้อีก ตัวอย่างที่พบยันต์ตาราง ๕๖ ช่อง หรือยันต์พุทธคุณ คือการนำเอา แต่ละคำของคาถาบทอิติปิโสคือ บทสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยมาลงในตาราง ยันต์ โดยเมื่อนับจำนวนค่าจากบทสรรเสริญพระพุทฺธคุณ คือ บทอิติปิโส ไปจนถึงคำว่า ภาคะวาทิ ก็จะนับรวมได้ ๕๖ คำ จากบทสรรเสริญพระธรรมคุณ เริ่มจากสวากขโต ไปจนถึง วิญญูหิติ จะนับรวมได้ ๓๘ คำ และบทสรรเสริญ พระสังฆคุณ ที่เริ่มจากสุปะฏิปันโน ไปจนถึงสวากสังโฆ จะนับรวมได้ ๑๔ คำ ซึ่งเมื่อนับรวมทั้งสิ้นก็จะได้ ๑๐๘ คำ สอดคล้องกับจำนวนที่นิยมนับมาสวดบท อิติปิโส ๑๐๘ จบ นอกจากนี้จากบทพุทฺธคุณ ๕๖ คำ ยังเป็นที่มาของการเกิด คาถาบทอิติปิโสรัตนมาลา ๑๐๘ ที่นำเอาคำทั้ง ๕๖ คำในบทสรรเสริญพระพุทฺธคุณ มาแต่งเป็นคาถา โดยนำหนึ่งคำมาแต่งนำหน้าเป็นคาถา ๑ บท ตามหลัก ฉันทลักษณ์บาลี แบบปัฐยาวัตรฉันท คือในคาถาหนึ่งบาทจะมี ๘ คำ จึงได้ คาถาบทอิติปิโสรัตนมาลา ๑๐๘ ออกมาเป็นบทเต็มทั้งหมด ๑๐๘ บท

ดังนั้นการศึกษาที่มาของยันต์ กอปรกับการศึกษาจนเกิดความเข้าใจ และรู้จักคาถาจากพุทฺธธรรมที่มีอยู่มากมาย จึงจะสามารถถอดกลยันต์และ เข้าใจที่มาและความหมายที่ซ่อนแฝงในแต่ละยันต์ได้ไม่ยาก

ลักษณะของยันต์ที่พันผูกกับพุทธธรรมนั้นสามารถจำแนกโดยวิเคราะห์จากคาถาและอักขระย่อและเลขสูตรที่นำมาลงบนยันต์ได้ดังนี้

๑. ยันต์จากพระนามของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ พระสาวกองค์สำคัญของพระพุทธเจ้า
๒. ยันต์จากพระพุทธรูป
๓. ยันต์จากพระไตรปิฎก
๔. ยันต์จากนิทานชาดกและพระธรรมบท
๕. ยันต์จากบทเจริญพระพุทธรูปหรือพระปริตรต่าง ๆ

ยันต์จากพระนามของพระพุทธเจ้านั้น แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ เป็นการน้อมนำพุทธานุภาพ หรืออานุภาพแห่งพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องป้องกัน อย่างไรก็ดี ยันต์ที่เกี่ยวข้องกับนามของพระพุทธเจ้านั้น ในบางลักษณะอาจเป็นแค่เพียงการลงอักขระที่เป็นตัวย่อที่นำหน้าพระนามของพระพุทธเจ้า มิได้ระบุหรือลงอักขระที่เกี่ยวกับพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าองค์นั้น ๆ อาทิ ยันต์พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ที่ลงด้วยอักขระย่อดังนี้คือ นะ มะ พะ ระ ยะ หรือ นโมพุทธาเย ซึ่งเป็นการรวมอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นพุทธานุสติให้ระลึกถึงพระพุทธรูป การระลึกถึงพระพุทธรูปก็คือการศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าพระพุทธรูปนั้นประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เพราะหัวใจของพระพุทธรูปแท้จริงแล้วคือ พระพุทธมหารุณาทิคุณที่ท่านฝึกฝนตนเองจนปราศจากกิเลส รู้แจ้งโลก ฝึกบารุขมนุษย์ เทวดา ให้ดำเนินไปสู่หนทางที่หลุดพ้นจากปวงกิเลสพวงทุกข์สิ้นเชิงผ่านพระพุทธรูป

การระลึกถึงพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าอยู่เนืองนิตย์ ก็คือ การในมนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ความหมายบนยันต์พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์คือการเข้ารหัสแทนชื่อของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ซึ่งบางตำราหมายรวมถึงธาตุทั้งห้า

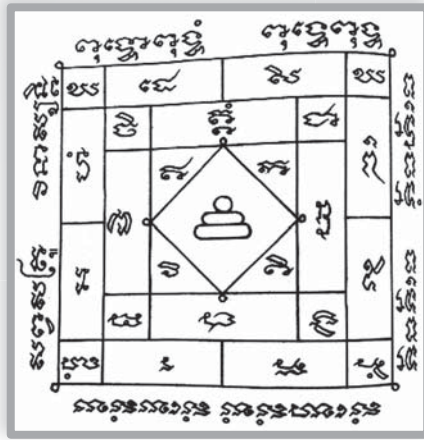
นะ อันหมายถึง พระกฤษณ์โร (อาโปธาดุ)
 โม อันหมายถึง พระโกนาคม (ปฐวีธาดุ)
 พุท อันหมายถึง พระกัศสป (เตโชธาดุ)
 ธา อันหมายถึง พระสมณโคดม (วาโยธาดุ)
 ยะ อันหมายถึง พระศรีอารียเมตไตรย (อากาสธาดุ)

ยันต์พระพุทเจ้า & พระองค์นี้ยังคงถูกหยิบยกนำมาแตกออกเป็น
 ยันต์หัวใจธาดุ ๔ ซึ่งเป็นข้อศึกษาทางวิปัสสนาที่ต้องทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง
 ในเรื่องของลักษณะธาดุต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานการสอนวิปัสสนาในพระพุท-
 ศาสนา ยันต์หัวใจธาดุทั้ง ๔ ที่ปรากฏอยู่นั้น จะนำอักขระมาเพียง ๔ อักขระ
 คือ นะ มะ พะ ธะ คือ พระพุทเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ ที่เกิดขึ้นแล้วในภัทร์กัปนี้
 ซึ่งมีลักษณะของธาดุทั้งสี่จำแนกออกไว้

นะ คือ อาโปธาดุ (ธาดุน้ำ)
 มะ คือ ปฐวีธาดุ (ธาดุดิน)
 พะ คือ เตโชธาดุ (ธาดุไฟ)
 ธะ คือ วาโยธาดุ (ธาดุลม)

อีกลักษณะของยันต์ในหมวดนี้ที่เกี่ยวข้องกับพระอรหันต์และพระสาวก
 ของพระพุทเจ้า มักจะเรียกชื่อยันต์ตามชื่อของพระอรหันต์หรือพระอัครสาวก
 องค์นั้น ๆ อาทิ ยันต์พระโมคคัลลานะ ยันต์พระควัมปติ ยันต์พระสิวลี ยกเว้น
 ยันต์ยะโตหัง ที่เรียกชื่อตามคาถาที่ขึ้นต้นของบทพระปริตรที่เกี่ยวข้องกับ
 พระเถระสาวกนั้น แทนที่จะเรียกชื่อว่าเป็นยันต์องค์คุณิมาลเถระ ก็เรียกว่า ยันต์
 ยะโตหัง ความศรัทธาในยันต์อัครสาวกนั้น ก็จะศรัทธาจากความเป็นเลิศของ
 พระอรหันต์แต่ละพระองค์ อาทิ พระโมคคัลลานะ ผู้เป็นเลิศทางด้านอิทธิฤทธิ์
 และมีความสามารถทางด้านเหนือธรรมชาติ ต่อสู้กับหมู่มารได้อย่างเปี่ยม

พลาณภาพ ยันต์พระควัมปติ เมื่อสืบจากเรื่องราวราวสมัยพุทธกาลก็จะพบว่า ท่านพระควัมปตินั้นเป็นอัครสาวกผู้มีรูปงาม เป็นที่รักใคร่ของผู้คนที่พบเห็น และมีพระปัญญาญาณในการอธิบายย่อความจากพระไตรปิฎก เรียกว่า มีความเป็นเลิศทั้งทางสติปัญญาและรูปพรรณอันงดงาม จึงกลายมาเป็นการเชื่อความศรัทธา ในการบูชายันต์พระควัมปติไปในทางเมตตามหานิยมและโชคลาภ เช่นเดียวกับ ยันต์พระสิวลี ซึ่งมักจะพบเห็นมากมายเหนือประตูห้าง ร้านค้า ร้านอาหาร ต่างๆ เป็นต้น สืบเนื่องมาจากว่า พระสิวลีท่านเป็นพระพุทธรูปผู้เป็นเลิศ ในทางลาภสักการะ คือเมื่อครั้งสมัยพุทธกาล เมื่อพระสงฆ์จะออกบิณฑบาต ก็มักจะนิมนต์ให้พระสิวลีเป็นผู้เดินนำหน้า และเชื่อว่าจะมีผู้ออกมาใส่บาตรมากมาย ซึ่งก็มักจะเป็นจริงตามที่เล่าขานมา ยันต์พระสิวลีนั้นเป็นยันต์ที่มีอักขระเชิญ คาถาหัวใจพระสิวลีมาลง ประกอบด้วยอักขระสี่ตัวคือ นะ ชา ลี ติ ซึ่งหมายถึง การนอนน้อม การชวนช่วยในการงาน การตื่นเช้า การนอนน้อย ย่อมเป็นเช่นนี้แล ซึ่งจากความหมายแห่งคาถาหัวใจพระสิวลีนี้เป็นคำสอนที่หากผู้ใดปฏิบัติตาม ย่อมเกิดลาภผลเป็นแน่แท้ จากการเป็นผู้นอนน้อม มีความชวนช่วยในการงาน และขยันหมั่นเพียร ไม่นอนมาก ไม่ตื่นสาย ดังเดียวกับยันต์หัวใจเศรษฐี ที่ล้วน มีที่มาจากหลักพุทธธรรมที่สอนในเรื่องของกรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ หัวข้อธรรมที่ว่า **ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกกรรม ๔** ครั้นการที่จะต้องจดจำแบบ ยาวๆ ก็นำมาจารลงบนยันต์แบบย่อ แต่ช่วยให้อะไรจดจำหลักหรือข้อธรรม บทนี้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงมีการย่อย่อนำอักขระขึ้นต้นของกรรมแต่ละประการ มาลงบนยันต์ เป็น อุ อา กะ สะ ซึ่งมาจากหลักกรรมที่สมบูรณ์คือ อุฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพอย่างไม่เกียจคร้านในเวลานั้น) อารักขสัมปทา (การรู้จักรักษา ทรัพย์ที่หาได้มา) กัลยาณมิตตตา (การคบคนดี ไม่คบคนชั่ว) และ สมชีวิตา (การอยู่อย่างพอเพียง)

(ภาพยันต์ชะเงวีส)

ยันต์ชะเงวีส หรือ ยันต์มงคลชะเงวีส เป็นอีกยันต์ที่มักพบในรูปของยันต์ตาราง คือนำอักขระคาถามาลงในตารางแต่ละช่อง เป็นยันต์ที่ลงด้วยคาถาบทยะเงวีสที่มีเนื้อความตามบาลีแห่งคาถาดังนี้ “ชะเงวีส ชะเงวีส กิงการะณัง ชะเงวีส อะหังปิตัง ชานามิ ชานามิ” แปลว่า “เจ้าพยายามไปเกิด เจ้าพยายามไปเกิด เจ้าพยายามทำเพื่ออะไร เจ้าพยายามทำอะไรอยู่ เรารู้นะ เรารู้นะ” เป็นคาถาที่มีปรากฏอยู่ในนิทานชาดกเรื่อง “จุฬพลกชาดก” ซึ่งเป็นเรื่องราวในสมัยพุทธกาล เรื่องราวนั้นเกี่ยวกับจุฬกะมาณพแห่งเมืองพาราณสี ที่ร่ำเรียนวิชามนต์คาถาจากพระอาจารย์ผู้หนึ่งอยู่ยาวนาน ทว่ามีความอวดดีในวิชานักใช้เวลาเรียนคาถาใดไปเท่าไรก็จำมิได้ ครั้นเมื่อถึงเวลาที่จุฬกะมาณพจะต้องเดินทางมาจากสำนักที่เล่าเรียนนั้น พระอาจารย์ของจุฬกะมาณพเกิดมีจิตเมตตา หวังให้ศิษย์ผู้นี้มีวิชาติดตัวบ้าง จึงเรียกจุฬกะมาณพมาสอนคาถาบทสั้นๆ คือบทชะเงวีสนี้ และกำชับให้จุฬกะมาณพง่วนหมั่นท่องบ่นให้จำจนขึ้นใจให้ได้ แม้คาถาบทอื่นใดที่เล่าเรียนมาจะจำไม่ได้ก็ตาม ขอให้จดจำและพร่ำบ่นคาถาบทนี้ไปตลอดทาง ระหว่างการเดินทางกลับสู่บ้านเรือนตน จุฬกะมาณพ

ก็ทำตามคำสอนของผู้เป็นพระอาจารย์ ระหว่างทางก็ต้องบ่นออกเสียงมาตลอด จนกระทั่งมาถึงเขตเมืองที่มักมีโจรคอยดักปล้นและผู้ร้ายชุกชุม จุฬกะมาณพ ก็ยังคงท่องคาถาบทนี้ จนผู้ร้ายที่ซุ่มแอบเข้ามาหวังจะทำร้ายถึงกับกลับใจ ไม่ทำร้าย ด้วยเนื้อความแห่งคาถานี้ที่ว่า “เจ้าพยายามไปเถิด เจ้าพยายามไปเถิด เจ้าพยายามทำเพื่ออะไร เจ้าพยายามทำอะไรอยู่ เรารู้นะ เรารู้นะ” ผู้ร้ายเกิด เข้าใจว่า จุฬกะมาณพรู้ตัว รู้ทัน จึงพากันเว้นการทำร้ายและหลบหนีไป ทำให้ จุฬกะมาณพรอดพ้นจากอันตราย จนกระทั่งความทราบถึงพระราชาในเมืองนั้น พระราชาผู้นี้เองมีคนหมายลอบปองร้ายอยู่ จึงปรารภนาที่จะเรียนคาถาบทนี้จาก จุฬกะมาณพเพื่อให้ตนรอดพ้นบ้าง จึงมีรับสั่งให้ตามหาตัวจุฬกะมาณพให้ มาสอนคาถานี้ จุฬกะมาณพก็สอนแก่พระราชา และวันหนึ่งในขณะที่มีช่างปลง พระมัสสุมาทำการปลงหมวดครวให้พระราชา ในขณะที่พระราชาเอนตัวลงนั้น ท่านเกิดสงสัยสงสัยว่า ช่างผู้นี้มีจิตคิดลอบทำร้ายท่าน ท่านจึงรำยมนต์คาถาบท ษะแฏติ ระหว่างที่ช่างกำลังปลงหมวดครวให้ ทำให้ช่างชะงักและไม่ทำร้าย ด้วยเข้าใจว่า พระราชาผู้นี้รู้เท่าทันแผนที่ท่านจะทำ พระราชาจึงรอดพ้นจาก อันตราย ด้วยความหมายแห่งคาถาบทษะแฏติ สืบเนื่องจากนิทานชาดกนี้ จึงมีการหยิบยกคาถาบทนี้มาลงบนยันต์และใช้เป็นยันต์กันขโมยหรือยันต์กัน ผู้ประสงค์ร้าย โดยนิยมปิดไว้ที่ปากประตูเรือน

ยันต์อีกลักษณะหนึ่งคือ ยันต์ที่มีที่มาจากพระปริตร ที่พบมากคือ ยันต์นกคุ้ม หรือ ยันต์นกคุ้ม หรือยันต์นกคุ้ม มักพบว่าเป็นที่รู้จักได้ไม่ยาก เพราะยันต์นี้จะนิยมวาดรูปนกคุ้มไว้กลางยันต์ หรือบนยันต์ ถึงแม้ว่าจะมี รูปแบบแตกต่างกันออกไป บางยันต์มีการวาดรูปนกคุ้มไว้สองตัว แต่ที่พบ ส่วนมากจะมีนกคุ้มตัวเดียวบนกลางยันต์ และจะยกคาถาบทหนึ่งจาก วัฏฏะปริตรมาเป็นอักขระที่ลงไว้รอบภาพนกคุ้ม

“...สันติปัฏชา อะปัตตะนา สันติปาหา อะวิญจะนา
มาตาปิตา จะ นิภันตา ชาตะเวหะ ปะภิกกะมะ..”

คาถาบทนี้ซึ่งเป็นเรื่องราวเมื่อครั้งอดีตชาติของพระพุทธองค์ที่บังเกิดเป็นนกคุ้ม ที่เพิ่งออกจากไข่ และเกิดมีไฟป่า เพื่อจะกระทำให้ตนเองนั้นรอดพ้นจากอัคคีภัย จึงได้กระทำสัจจกริยา น้อมนำและระลึกถึงพระพุทธคุณจนตนเองนั้นรอดพ้นปลอดภัยจากไฟป่า จากที่มาดังนี้ผู้คนในสมัยโบราณจึงพากันศรัทธาถึงพระพลานุภาพของพระปริตรบทนี้ พากันน้อมนำมาเป็นเครื่องราง เครื่องป้องกัน อัคคีภัยให้กับร้านค้าบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของตน ผ่านการลงยันต์ด้วยอักขระคาถาบทที่สามของวัฏฏะกะปริตรบทนี้ หากพิจารณาโดยนัยแห่งความหมาย

ตามบาลีในพระปริตรบทนี้แล้วนั้น หัวใจเนื้อหาอยู่ที่การตั้งจิตน้อมระลึกถึงพละนาภาพแห่งพระสัทธรรม และการน้อมรำลึกถึงพละนาภาพของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงพิชิตมาร คือการปลุกศรัทธาและการยึดมั่นในสัจจะกิริยาที่ตนกระทำ จึงบังเกิดความคลาดแคล้วจากอหังการ ยันต์นักษัตรนี้จึงเป็นอีกยันต์ที่พ้นทุกข์ทางพุทธธรรม ที่ผูกเรื่องราวแต่ครั้งพุทธกาล ให้ได้ศึกษาและเป็นเครื่องสอนเครื่องป้องกันภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้

ยันต์ที่เกิดจากการหยิบยกคาถาจากพระพุทธมนต์อีกยันต์หนึ่ง และมักลงยันต์เป็นรูปสามเหลี่ยม คือ ยันต์พาหุง ซึ่งเป็นยันต์ที่เรียกกันติดปากตามบทขึ้นต้นของบทขยสิทธิดาธาเป็นบทพุทธมนต์ ที่มีที่มาตั้งแต่เมื่อครั้งสมัยอยุธยาตอนต้น ในสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเนื้อความในพระคาถาบทนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชัยชนะ ๘ ประการ จาก ๘ เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงชนะมาร ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงตรัสรู้หลุดตรัสโมโหญาณได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ (พุทธชยันตผล ๘ คาถา) ธรรมะที่ใช้พิชิตมารทั้ง ๘ นั้นประกอบด้วย ทานบารมี ขันติบารมี เมตตาบารมี อิทธิปาฏิหาริย์ สันติปัญญาบารมี อุปะเทห์แห่งฤทธิ และเทศนาญาณ

(ภาพยันต์พาหุง)

การลงอักขระบนยันต์พาหุนี้ สามารถพบได้เป็นสองลักษณะคือ เป็นการนำเอาคำแรกของคาถาแต่ละบทมาลง ซึ่งนิยมเรียกว่า หัวใจคาถาพาหุ หรือนำเอาสองหรือสามคำแรกของแต่ละบทมาลง อันประกอบด้วยอักขระ ดังต่อไปนี้ พา (พาหุ) มา (มารา) นา (นาพา) อุ (อุกขิตตะ) กะ (กัตวา) สะ (สัจจ) นะ (นินโท) ทุ (ทุคคาหะ) ขอหยาบยกบทเต็มของบทขยลิตริคาถา ซึ่งแต่งโดยการใช้หลักของวสันตดิถีจันท์ ๑๔ คือในแต่ละบาทนั้นจะมี ๑๔ คำ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และกระจ่างชัด

พาหุ° สหสสมณินิมิตตสาธุธนุต์
 ศรีเมฆลั อุกิตโฆรสเสนมารุ
 ทานาภิธมฺมวชิรา ชิตฺวา มุณินฺโท
 ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมฺงคลานิฯ

มาราติเรกมภิยุชฺฌิตสพฺพพรตติ°
 โฆรมปนาพวกมกฺขมถุทยกฺข
 ขนฺตีสุทฺตวิธินา ชิตฺวา มุณินฺโท
 ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมฺงคลานิฯ

นาพาศิริ° คชวร° อติมตฺตภูตํ
 ทาวคฺคิจกฺกมสนีวสุทฺถารุณนฺตํ
 เมตฺตมฺพุเสกวิธินา ชิตฺวา มุณินฺโท
 ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมฺงคลานิฯ

อุกฺขิตตฺตชคฺคมตฺติหตฺถสฺสทฺถารุณนฺตํ
 ธาวนฺติ โยชนปถฺกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 อิทฺธีภิสฺสขตฺมโน ชิตฺวา มุณินฺโท
 ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมฺงคลานิฯ

กตฺวาน กุญฺฐมฺหริ อิว คพฺภินียา
จิณฺจาย ทุญฺฐวณฺ์ ชนกายมชฺฌเ
สนฺเตน โสมวธินา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตณฺฺเตชสา ภวตุ เต ชยมํคฺลานิฯ

สจฺจวิหามติสจฺจกฺวาทเกตุํ
วาทาภโรปิตมนํ อติอนฺธภูตํ
ปณฺญาปทีปชลิต ชิตฺวา มุณินฺโท
ตณฺฺเตชสา ภวตุ เต ชยมํคฺลานิฯ

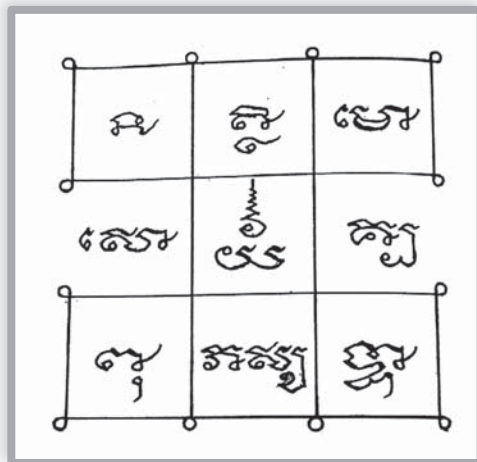
นนฺโทปนนฺทุทฺชคฺวิพฺุณฺมํหิทธิํ
ปฺตฺเตน เถรภูชเคน ทมาปยนฺโต
อิทฺฐปเทสวธินา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตณฺฺเตชสา ภวตุ เต ชยมํคฺลานิฯ

ทฺคฺคาหทิฏฺฐิภูชเคน สุทฺฐสฺสหตฺถํ
พฺรหฺมํ วิสุทฺธิชฺชุติมิทฺธิพกาภิธานํ
ญานาคเทน วิธินา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตณฺฺเตชสา ภวตุ เต ชยมํคฺลานิฯ

เอตปิพุทฺธชยมํคฺลอุญฺฐคาถาโย
วาจโน ทินทิเน สรเต มตฺนํที
หิตฺวานเนกวิธานิจฺจุทฺวานิ
โมกฺขํ สุขํ อธิคเมยฺย นโร สปฺญญฺฯ

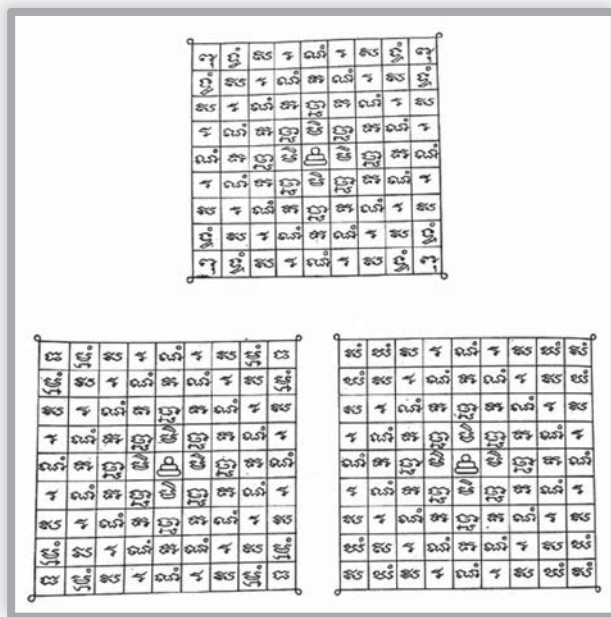
ด้วยอำนาจแห่งพุทธชัยทั้งแปดประการ จึงเป็นยันต์ที่มีอุปเท่ห์ในเชิงคลาดแคล้ว ปกป้อง ค้ำภัย ทว่าหากน้อมนำจากพุทธธรรม ซึ่งเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่จากทั้งแปดเหตุการณ์จากคาถาบทนี้ ล้วนอาศัยธรรมะอันเป็นเครื่องป้องกันที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็น ทานบารมี ขันติบารมี และธรรมอีกหกประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ยันต์ยะโตหัง เป็นอีกหนึ่งยันต์ที่น้อมนำคาถาจากพระปริตร คือ อังคุลิมาละปริตร เป็นพรคาถาที่พระองค์ผู้สำเร็จเป็นพระอริยะได้ปรารภต่อหญิงตั้งครรรค์ โดยเนื้อความในพระปริตรบทนี้กล่าวไว้ว่า ยะโตหัง ภาคินิ อะริยาเย ดูก่อนพี่น้องหญิง ขาดียา ขาโต นากิขานามิ สัญจิจจะ ตั้งแต่เราเกิดแล้ว โดยชาติเป็นอริยะ มีได้รู้แก่ง ปาณัง ชีวิตา โวโรเปตา เพื่อจะปลงสัตว์มีชีพจากชีวิต เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต ด้วยความสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจึงมี แก่ท่าน โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ ขอความสวัสดีจึงมีแต่ครรรค์ท่าน

(ภาพยันต์ยะโตหัง)

นอกจากนี้มียันต์อีกมากมายที่หยิบยกจากพุทธธรรมมาสร้างเพื่อสืบทอดในเชิงการศึกษาและการสร้างการจดจำคาถาอย่างรวดเร็วและง่ายดาย โดยมักจะเป็นการนำคาถาบทที่นิยมใช้อยู่เนืองๆ อาทิ ยันต์หัวใจไตรสรณคมน์ โดยใช้คำย่อจากบทไตรสรณคมน์มาลงไว้ อันเป็นการกระทำสัจจะกิริยาที่สำคัญยิ่งของพุทธศาสนิกชน ก่อนที่จะกระทำพุทธพิธีและมงคลพิธีต่าง ๆ

(ภาพยันต์ไตรสรณคมน์)

เมื่อย้อนถึงคำนิยามหลักของคำว่า ยันต์ ที่เป็นเครื่องจดบันทึกธรรมที่สามารถนำติดตัวไปได้ และนำออกมาใช้เป็นอนุสสติ หรือเป็นสิ่งที่ควรตามระลึกถึง ก็จักทำให้ ยันต์ เกิดเป็นมิติแห่งพุทธศาสตร์ มากกว่าทางแห่งไสยศาสตร์ ดังจะเห็นได้เด่นชัดจาก คาถากาสลัก หรือคาถากาลัก หรือยันต์ธาตุพระกระระณี หรือบางครั้งจะพบว่าเขียนเป็นยันต์ธาตุพระกระระณีย์ โดยจะเป็นยันต์ที่ลงด้วย

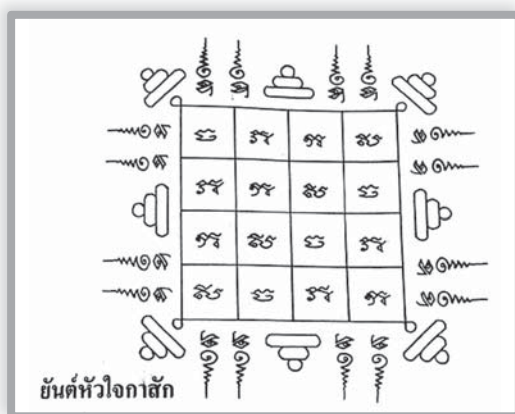
อักขระ ๔ ตัว คือ จะ ภาะ กะ สะ ซึ่งย่อมาจากคาถาปฏิสฐายัตถัจฉนํ คือการแต่งคาถาที่ในแต่ละบาทจะมี ๔ คำ

จะ จขทฺชฺชนสสคฺคํ

ภาะ ภษสารถฺสสมาคฺคํ

กะ กรปฺปญฺญมโหฺรตฺตํ

สะ สรณฺิจจมนิจฺจตฺตํ

(ภาพยันต์หัวใจกาสะ หรือหัวใจกาสะ)

ซึ่งเป็นบทพุทธธรรมที่สอนหลักแห่งความเจริญในชีวิต เป็นวิธีแห่งปราชญ์ คือ **จขทฺชฺชนสสคฺคํ** คือ การละเว้นการคบคนชั่ว **ภษสารถฺสสมาคฺคํ** คือ หมั่นคบหาสมาคมด้วยบัณฑิต **กรปฺปญฺญมโหฺรตฺตํ** คือ การสร้างบุญให้ทานทั้งกลางวันและกลางคืน และ **สรณฺิจจมนิจฺจตฺตํ** คือ การหมั่นรำลึกถึงพระไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยงของสังขารเป็นนิจ ในทางอุปเท่ห์แห่งยันต์นี้ ถือเป็นยันต์ที่ให้คุณทางเมตตามหานิยม ซึ่งหากพิจารณาจากข้อธรรมที่จดจารลงบนยันต์ก็จะพบว่า คือการสร้างเหตุที่ดีในชีวิต อันจะนำมาซึ่งผลแห่งการเป็นที่รัก เป็นที่เมตตาของผู้คนในสังคม เนื่องเพราะเหตุแห่งหลักพุทธธรรมที่สอนไว้ในคาถากาสะกับนี้

๑ บทสรุป ความคงอยู่ของโบราณคดีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ก้าวล้ำทางสังคม

ถึงแม้ว่าสังคมวันนี้จะพัฒนาก้าวล้ำทันสมัยทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว แต่ความคงอยู่ของโบราณคดีในเรื่องของยันต์ยังคงมีอยู่ถ้วนทั่ว ปราภฏให้เห็นแพร่หลายทั้งในบ้านเรือน บริษัท ห้างร้าน บนวัตถุมงคล ยันต์บนรอยสักบนเนื้อตัว บนยอดยานพาหนะ อันแสดงให้เห็นว่า ยันต์ยังคงมีอยู่อย่างที่มีโอกาสจะมีการกลับกลายทางขนบธรรมเนียม แต่ยังคงมีพื้นที่อยู่อย่างมิได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งคร่ำครึ แต่กลับกลายเป็นทั้งความงดงามทางศิลปะ ความขลัง และความเป็นสิริมงคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงยันต์ด้วยอักขระที่มีกลและคาถาแห่งพุทธธรรมอยู่บนยันต์นั้น ๆ หากแต่การมีอยู่ดูเหมือนจะมีอยู่เพียงแค่ว่าตาม ๆ กันไป บางครั้งการนำยันต์มาประดับหรือบูชา อาศัยเพียงแค่มีความศรัทธาล้วน ๆ มิได้เข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้ มิรู้ด้วยซ้ำว่าคืออักขระอะไร อ่านว่าอะไร มีความหมายเช่นไร มีประโยชน์หรือให้คุณได้อย่างไร เหมือนที่เรามักเห็นกันหลากหลายกับยันต์พระสือลี ที่ประกอบด้วยคาถาสี่คำคือ น ชา ลี ติ และอีกหลาย ๆ ยันต์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่ามกลางความซับซ้อน ความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในวิถีการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การโน้มน้าเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่เป็นเหตุเป็นผล ที่เป็นแนวทางเป็นหลักแห่งเหตุที่สร้างความเจริญและความสุขในชีวิต จะยังคงอยู่ควบคู่กับการพัฒนาทางเทคโนโลยี หากแต่เป็นไปเพื่อเป็นเครื่องส่งเสริม ถ่วงดุล ดึงรั้งให้ไม่ต้องก้าวไกลจนเกินจะถอยกลับสู่หลักสู่แนวทางแห่งคำสอน อย่างน้อยที่สุดก็พึงใช้ยันต์ประหนึ่งเครื่องจตุรัง เป็นเครื่องเตือนสติ เครื่องเตือนใจ เป็นอนุสติที่เน้นย้ำถึงข้อพระธรรมที่ควรปฏิบัติ ให้เป็นความพันผูกในชีวิต ที่มุ่งแสวงหาความพอดี ความสุขสงบร่มเย็นในการดำเนินชีวิต มิใช่หยุดอยู่เพียงการเป็นผู้เชื่อผู้ศรัทธาอย่างหลับใหล เป็นผู้ที่ไม่ลุกไม่ตื่น หรือไม่รู้จักรับลูกตน ให้เป็นผู้ตื่นรู้ และเข้าถึงหัวใจแห่งพุทธธรรมที่ซ่อนสอนไว้อย่างล้าลึกจากยันต์ที่มีความพันผูกทางพุทธธรรม

บรรณานุกรม

ณรงค์ศักดิ์ พันธิโสทธิ. (๒๕๕๕). **มหากาลบ้านพระเวท**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่ : บริษัทนันทพันธ์พรินต์ติ้ง จำกัด.

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. (๒๕๕๓). **พุทธานุภาพกับจิตตานุภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. (๒๕๕๔). **มหัศจรรย์ทางจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

พันเอกสำราญ ก้านพลกลาง. **เอกสารประกอบการบรรยายชั้นหลักสูตรบาลี**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

เย็นยง มาดี และ อติพงศ์ หันภาพ. (๒๕๕๗). **คัมภีร์มหายันต์โบราณ เล่ม ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ วี.ที.เอส.บุ๊คเซ็นเตอร์.

เย็นยง มาดี และ อติพงศ์ หันภาพ. (๒๕๕๗). **คัมภีร์มหายันต์โบราณ เล่ม ๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ วี.ที.เอส.บุ๊คเซ็นเตอร์.

วานิช บัวแย้ม. (๒๕๕๖). **ศึกษาแนวคิดยันต์รูปตัวละครรามเกียรติ์**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ. คณะโบราณคดี. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี. (๒๕๔๗) **พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. ปรับปรุงครั้งที่ ๑. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. (๒๕๐๙). ๑๐๘ **ยันต์ ฉบับพิสดาร**ชำระโดยพระราชครู **วามเทพมุนี**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ลูก ส.ธรรมภักดี.

www.saksitsart.com

[http : //www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/bachelor/a22556024/fulltext.pdf](http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/bachelor/a22556024/fulltext.pdf)